

ŠPORTOVÝ TURIZMUS NA SLOVENSKU A POROVNANIE JEHO ZVYKLOSTI

DOBAY Beáta, SR – BÁNHIDI Miklós, HU

Resumé

Športový turizmus je najdynamickejšie sa vyvíjajúcim odvetvie turistiky. Jeho produkty sa objavujú v čoraz širšom okruhu cestovného ruchu, ako športový turizmus. Tento jav upútal pozornosť vedcov. Analyzovali významnú úlohu športovej sféry vo vytváraní nových prírodných oblastí, v regionálnom rozvoji a riadení turistických atrakcií. V oblasti športového turizmu doteraz vzniklo veľmi málo vedeckých štúdií, napriek tomu, že obsahuje významné, podľa našej mienky nepostrádateľné znalosti nielen pre trénerov a vyučujúcich telesnej výchovy, ale aj pre organizátorov turistických akcií a športových turistov.

V našej štúdií, sa pokúsime o charakteristiku športového turizmu a súčasných rekreačných návykov u dospelých.

KLúčové slová: šport, turizmus, rekreačné návyky.

Abstract

Sport tourism is one of the most effective sphere of tourism, which dominates very much the tourism market. This process is well known under the scientists, who underlined the role of sport tourism in discovering new territories for sport activities, in community development, in tourism motivation. There are only few publicities written by sport scientists, even if this science could offer enough informations beside coaches, p. e. teachers for tourism agencies and tourists. In our study we designed a sport tourism model and analysed its segments from sport scientific point of view.

Key words: sport, tourism, recreation.

1. Úvod

Športový turizmus sa postupne stáva, vďaka stále populárnejším športovým činnostiam vo svete, rastúcim turistickým odvetvím. Šport v turizme sa preto považuje za príťažlivý (atrakciu), ktorý odborníci aplikujú a hodnotia rozličným spôsobom. To všetko vyplýva z odlišného názoru na šport z nedostatkov odborných znalostí o športe a cestovaní, ktoré môžu vyplývať z problematiky v oblasti športovej turistiky. Poznáme také očividné prípady z praxe, pri ktorých bola ohrozená bezpečnosť turistov, preto že vedúci (sprievodcovia) nemali dostatočné vedomosti z oblasti pohybovej prípravy, fyzického zaťaženia. Turisti, ktorí sa dostanú do cudzích krajín s cieľom športovania, sú vyšťaivení vplyvom neznámeho prostredia, ktorých účinnosť sa stupňuje počas fyzickej činnosti. Športové činnosti, ktoré sa objavili v turizme v ostatnom období skúmame z rozličných hľadísk (Bánhidi-Farkas 2002, Bánhidi et al. 2003, Hamilton-Bánhidi 2004, Bánhidi et al. 2006). Naším hlavným cieľom je spoznanie štruktúry turizmu, charakteristiky činiteľov a sústavy vplyvov indikovaných športovým turizmom.

Na základe dosiahnutých výsledkov sme postavili model športovej turistiky, ktorý má usmerňovať odborníkov, výskumníkov v tejto oblasti. Zároveň sme chceli dostať odpovede na otázky: Aké činitele ovplyvňujú vznik a rozvoj športovej turistiky (turizmu)? Ktoré oblasti turistiky napomáhajú hodnotám športovej vedy? Aké odpovede dostávame od dospelých na otázku rekreačných návykov ?

2. Rozvoj športového turizmu

Šport a turizmus sú dve veľké (megalitické) oblasti v našej spoločnosti, ktoré mobilizujú milióny ľudí. Stretnutím týchto dvoch oblastí vznikol a začal sa rozvíjať športový turizmus (Röthig 1992, Dreyer 2002). Turizmus sa týka 12% svetového hospodárstva priamo alebo nepriamo. V roku 2006 bolo registrovaných 842 miliónov oficiálnych turistických ciest, čo znamená 4,1 % -ný rast v porovnaní s predchádzajúcim rokom (NNWTO 2007). V oblasti aktívneho turizmu bádatelia zaznamenali podobný dynamický vývoj, ktorého rastúca ponuka je na poprednom mieste medzi produktmi turistiky. V Južnej Afrike spomedzi turistických odvetví zaregistrovali 30%-ný podiel v prospech športového turizmu (South African 2007). Mieru dopytu turistických ciest so športovaním veľmi dobre ilustrujú jednotlivé prieskumy.

Podľa výskumu Ministerstva turizmu v Kanade sa o športové podujatia zaujímajú 49 % amerických a 37,2% kanadských cestovateľov (Lang 2004). Podľa štatistických ukazovateľov najsledovanejšie športové preteky sveta „Tour de France“ každý rok vyhľadáva 15 mil. turistov, ktorých 40% pochádza zo zahraničia. V histórii Olympijských hier sa dostavilo na hry do Sydney 5 mil., do Athén 3,5 mil. hostí. OH sa považujú aj v budúcnosti za významné turistické atrakcie. Podľa výskumu z r. 1996, 92,5% účastníkov ešte nikdy nebolo na OH a túto príležitosť by väčšina návštevníkov nechcela vynechať v žiadnom prípade (Neirotti et al. 2001). Po získaní organizátorského práva v Pekingu zvýšili kapacitu hotelov o 7% ročne, a tak získali 80 tisíc miest, čo je trojnásobok miest OH v Athénach. Organizačný výbor OH vyhlásil londýnske hry v roku 2012 za vynikajúcu turistickú atrakciu, na základe toho môže byť najväčšou turistickou akciou dejín Veľkej Británie. Na obdobie ZOHO vo Vancouveri r.2010 už bolo odštartovaných viac významných kampaní (Simpson 2005).

V záujme oživenia aktívneho turizmu na Novom Zélande rozšírili možnosti športovania v prírodnom prostredí, a tak získali dvakrát toľko hostí (Higham et al. 2006). V Nemecku evidujú 10 mil. aktívnych peších turistov, ktorí ročne absolvujú 300 km trate a 20 mil. je počet tých, ktorí chodia na túry iba príležitostne (Brämer 2002). V Spojených štátoch amerických sa v roku 2003 zúčastnilo na lyžovačke 204,8 mil. ľudí a 177 miliónov išlo na výlet do hôr (USDA 2004).

Väčšinu aktivity prejavujú muži, mladí aj dospelí, ľudia vyššieho vzdelania a tí, ktorí majú vyšší príjem. Na druhej strane, ľudia nad 60 rokov, osamelí, ľudia s nízkym platom, žijúci na dedinách (čiže členovia domácností s nižším štatútom) sa zúčastnia vo veľmi nízkom počte na skúmaných programoch. 56% turistov prichádzajúcich do Maďarska má záujem o ponuky na užitočné trávenie voľného času.

3. Model športového turizmu

Na základe znalosti turistických prvkov sme sa pokúsili postaviť náš model športového turizmu, ktorý by pomohol odborníkom v ich práci. Prvky na obrázku 1 sú v úzkom vzájomnom vzťahu, preto ich poradie nie je potrebné.

Podľa športovej vedy, na rozdiel od ekonómov a geografov, v centre pozornosti športového turizmu stoja organizátori, ktorí vykonávajú aktívnu činnosť (animátori) a účinkujúci (turisti), ktorí sú prítomní so svojimi telesnými fyzickými schopnosťami (danosťami) a motiváciou, ktorá sa prispôsobuje k danému prostrediu. Priebeh ich spoločnej činnosti určuje úspech programu športovej turistiky, v ktorej pozadí považujeme za dôležité nasledovné prvky.

1.obraz: Teoretický model športového turizmu (Bánhidi, 2007)

4. Zemepisné (geografické) prostredie

Cestovný ruch na Slovensku (keď chceme charakterizovať danosti turizmu na Slovensku), môžeme konštatovať, že s výnimkou mora má Slovensko azda všetky druhy prírodných a civilizačných krás, ktoré lákajú turistov. Slovensko nazývajú aj „Zeleným srdcom Európy”.

Prírodno geografické danosti: má rozlohu: 49 035 km², počet obyvateľstva je: 5 379 780 obyvateľov. Geomorfologické pomery: na juhu rovinaté, na severe prevažne vysokohorské.

Podnebie: prechodné mierne; medzi oceánskym a kontinentálnym, priemerná teplota: na nížinách +10 °C, v horách -4 - +4 °C, v nižšie položených kotlinách okolo -8 až - 10 °C. Najčastejší smer vetra: severozápadný severný. Slovensko je rozdelené na 21 turistických regiónov. Popri rozvinutom domácom turizme sa doteraz cestovný ruch sústreďoval najmä do Bratislavy, Vysokých Tatier, niekoľkých kúpeľných miest (Piešťany, Trenčianske Teplice) a vybraných horských partií Nízkych Tatier a Malej Fatry.

Možnosti športovej turistiky dané reliéfom: turistika, lyžovanie, jaskyniarstvo, skalolezectvo, cyklistika, horolezectvo, paragliding, jazda na koni.

Lyžovanie: 22 väčších lyžiarskych centier, 120 lyžiarskych stredísk, niekoľko sto menších vlekov, ktorých môžu využívať turisti, ktorí sem cestujú za možnosťou lyžovania.

Jaskyniarstvo: zo 44 jaskýň je 12 – prístupných, Demänovská Jaskyňa Národný park Svetové dedičstvo (1995), Dobšinská ľadová jaskyňa (2000). Turistika: turistické chodníky značené farebne podľa úrovne obtiažnosti (červená, zelená, žltá), tieto možnosti sú najviac využívané a obľúbené medzi obyvateľmi Slovenska. Skalolezectvo: možnosť skalolezectva na hradných skalách, (Hrad Beckov). Horolezectvo: Vysoké-Tatry atď.

Cyklistika: asfaltové cyklocesty 121 km, cyklotrasy: 5400 km a 210 km, (k vypracovaným cykloturistickým cestám sa môže dostať cez internet). Paragliding, jazda na koni: jazdecké ranče, lukostreľba na koni.

Možnosti turistiky - dané vodstvom Slovenska: plávanie, veslovanie, jachting, rafting, surfing, vodné lyžovanie, vodné motorové športy, aquaerobic, potápanie, rybolov.

Rieky: najväčšie rieky: (31), Dunaj, Váh, Morava, Bodrog, Latorica, Hron, Ipel', Hornád atď., liečebné kúpele: (23)

termálne kúpaliská: vodné nádrže, väčšie jazerá: (18), Senecké jazerá, Liptovská Mara, Oravská priehrada, Veľká Domáša atď., Morské plesá: vo Vysokých Tatrách sa nachádza – približne 200, rybárske lovné jazerá, banícke tajchy. Rafting – zatiaľ 4 vhodné prírodné lokality a dve umelo vytvorené dráhy: Liptovský Ján, Čunovo.

V športovom turizme je najdôležitejším prvkom aktívnej činnosti, vykonanej vonku pod holým nebom zemepisné prostredie, v ktorom je činnosť vykonaná a ktorá pôsobí aj na účinkujúcich. Tieto môžu byť prírodné, spoločenské, hospodárske a infraštruktúrne činitele (Kurtzmann a Zauchar 1997), ktorých vplyv rastie pod vplyvom intenzity športovej činnosti (Hamilton-Bánhidi 2004).

O odlišných vplyvoch prírodného prostredia ponúkajú bohaté informácie výskumy športovej fyziológie. Presne sa dá opísať rastúce zaťaženie pod vplyvom zmeny povrchu, ako časti prírodného prostredia. U turistov, ktorí sa dostavia do hôr sú známe aj fyziologické vplyvy, ktoré pochádzajú zo zmien ovzdušia (atmosféry). Rastom nadmorskej výšky klesá tlak vzduchu, klesá množstvo kyslíka vo vzduchu, čo sťažuje schopnosť organizmu prijať kyslík. Vo výške 3050 m tlak vzduchu je o 40% nižší ako pri morskej výške. To znamená, že aj vdýchaného kyslíka je menej. Pri výške 2400m o 12% , pri výške 3100m o 20% , pri výške 4000m už o 27% je nižšia schopnosť prijať kyslík. Podobný rast záťaže nastane pri fyzickej aktivite vykonávanej v odlišnom klimatickom prostredí. Na zmeny vonkajšej teploty reaguje ľudský organizmus v odlišným spôsobom. Počas športovania ľudské telo produkuje značné množstvo tepla. Pri 20-30% zaťažení produkuje 70-80% tepla, rastom intenzity sa to násobí. Napr.: pri 25°C-ou v prostredí maximálnou intenzitou vykonanou posilou, minútovým bicyklovaním stúpa teplota kože na 28°C, po skončení zaťaženia ešte aspoň 10 minút lineárne stúpa nad 30°C, o 20% vyššie v porovnaní s pôvodnou teplotou prostredia.

Na túto kompenzáciu telo reaguje potením, vetraním a vyžarovaním. To sa stane pomalšie v chladnom a rýchlejšie v teplom prostredí, preto je dôležité presne poznať prostredie športovania. Keď vonkajšie prostredie je veľmi teplé, na dôvažok nasýtené parou (vlhké) napríklad na mediteránskom morskom pobreží, sa výdaj tepla značne zvyšuje. Vtedy sa pre posun tepelnej kapacity organizmu veľmi sťažia podmienky športovania. V teplote veľkého prostredia, športovanie môže mať veľa nebezpečných vplyvov, telo veľmi rýchlo dosiahne vysokú teplotu (47°C), ktoré vedie k hypertermii, úpalu, tepelnému kŕču, môže sa zastaviť krvný obeh a môže sa končiť aj smrťou.

Vplyv vetra, čo tvorí dôležitý prvok počasia, v turistických činnostiach má rozličné účinky. Pre niektorých znamená radosť, pre iných veľa nepríjemností. Pre športový turizmus sú veľmi dôležité poznatky o vplyvoch vetra: bezpečnostná predpoveď – činiteľ vyvolávajúci zmenu počasia, rast zaťaženia – rast vzdušného odporu (odporu vzduchu) napr.: pri bicyklovaní, pri kolieskových korčuliach, zmena pocitu tepla – značné zaťaženie v chladnom prostredí, optimálne podmienky pre plachtárske športy – hybná sila (plachtenie, parašutizmus, plachtárenie atď.)

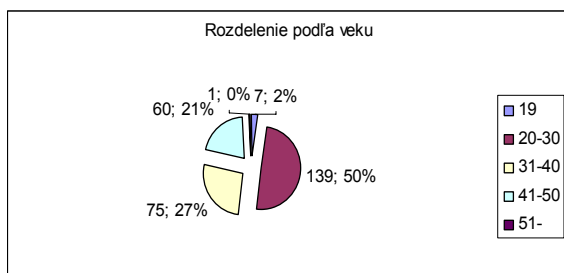
Pochmúrne, daždivé počasie znepriemňuje život mnohých turistov, ale také prostredie v športovom turizme môže byť aj pozitívne. Prieskumy športovej vedy dokazujú, že vo vlhkom počasí, mrholení sa dosiahne lepší fyzický výkon (Trapasso et al. 1990, Zhang et al. 1991), a v športovom turizme sa to dá zabudovať a plánovať ako atrakciu.

Vplyv spoločenského prostredia v športovom turizme v odlišných tradíciách, smerniciach a zvykoch je veľmi dôležitý. Prieskumníci kladú dôraz na spoznanie socio-kultúrneho pozadia, v ktorom sú účastníci v neustálej interakcii so spoločenským prostredím a turistickými službami (Kosiewicz 2006). Vo výbere turistických destinácií sa považujú za veľmi dôležité turistické atrakcie tie regióny, v ktorých niektoré športové podujatie alebo populárna športová disciplína hrá rozhodujúcu úlohu. Vo Wimbledone vyhľadávajú kultúru tenisu, vo švajčiarskych horách zimné športy, v Afrike túry po dobrodružstvách. Iné očakávania majú turisti v urbanizovanom a iné rurálnom prostredí. Význam infraštruktúry v turizme môžeme charakterizovať z dvoch hľadísk. Na jednej strane hlavná otázka je, či vybudované športové komplexy zodpovedajú požiadavkam dôležitých športových udalostí, ako sa ich dá zabudovať do krvného obehu turizmu; na druhej strane, ako tieto komplexy plnia očakávania turistov.

V hoteloch a v ich okolí rastú ako huby posilňovne, tenisové kurty, plavárne, jazdiarne - ktoré svedčia o tom, že takýmto spôsobom sa dajú hotely lepšie predávať. Na tento jav upozorňujú viacerí autori, ale v tejto oblasti ešte nemáme dostatok informácií.

5. Vyhodnotenie dotazníka o rekreačných návykoch dospelých na Slovensku

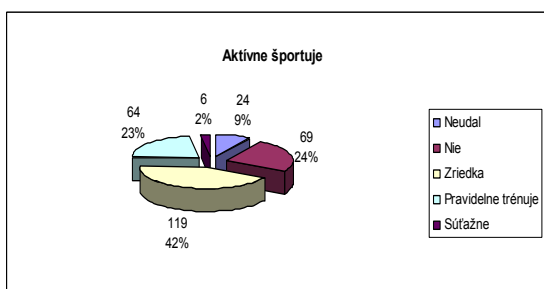
Dotazník sme zostavili k prieskumu športovej turistiky s medzinárodnou spoluprácou. Vyplnenie dotazníka je dobrovoľné. V dotazníku sme sa pýtali, aký vplyv majú športové tábory organizované v škole na neskoršie dovolenkové návyky. Pýtali sme sa na nasledujúce otázky: pohlavie, vek, počet členov v domácnosti, či vykonávajú aktívny šport, na akých táboroch sa zúčastnili organizovanými školou, kde chodia na rekreáciu aspoň na týždeň.

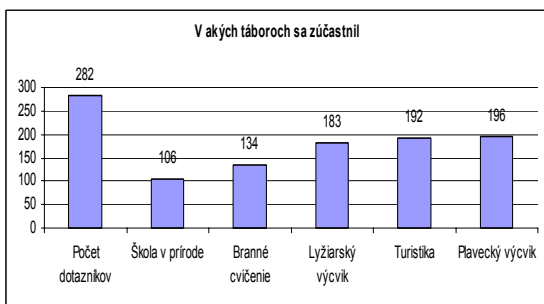
1.diagram: rozdelenie podľa veku (n=282)

50% mali 20-30 rokov.

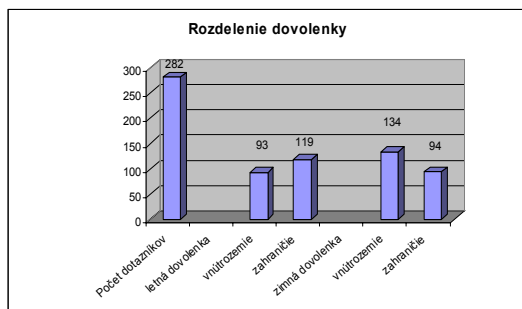
Medzi 31-50 rokov opýtaných bolo 48%.

2.diagram: aktivita športovania 42% opýtaných zriedka športuje a 24% pravidelne a súťažne športuje

3.diagram: druhy táborov v školách Spoločne sa zúčastnili na 811 táboroch (priemer na jedného účastníka 2,87 tábor). Najviac sa zúčastnili na plaveckých výcvikoch a turistike.

4. diagram: rozdelenie aktivitu na dovolenke

V lete z opýtaných 119 cestuje do zahraničia, a v zime opýtaných 134 cestuje vo vnútrozemí.

V centre športového turizmu, stojí predovšetkým športová činnosť, ktorej súhrn poznatkov sa zakladá na poznatkoch z danej športovej disciplíny, kde má väčší úspech ten organizátor, ktorý najlepšie pozná dané športy. Znalosť športovej činnosti je dôležitá z dvoch hľadísk: na koľko ide o pasívnu športovú turistickú činnosť, organizátori si musia osvojiť spoločenskovedné aspekty (dejiny, pravidlá, podmienky pretekov) športu, v prípade aktívneho športového turizmu musí poznať motivačné prvky športu, fyziologické, pedagogické aspekty pohybu a odlišnosti od športových pretekov.

V turizme je nepostrádateľné poznať intenzitu zaťaženia jednotlivých činností, veď to môže vplývať aj na celkový duševný a telesný stav (dispozíciu) športovca. Ak počas športovej činnosti intenzita dosiahne zónu tréningu, po čase môže mať aj neprijemné účinky, ktoré vedú k dokončeniu činnosti.

V športovom turizme mnohí nesprávne odhadujú záujem turistov o šport, čo má veľký význam pri rozvoji športovej turistiky. Neistotu zapríčiňuje obyčajne to, že odborníci často radšej vychádzajú z populárnych športov ako z možností prostredia, alebo z očakávania turistov.

5. Zhrnutie

V našej štúdii sme sa usilovali o analýzu športového turizmu, ako najdynamickejšie sa rozvíjajúceho odvetvia turizmu. Na základe výsledkov medzinárodných a domácich prieskumov sme sa pokúsili načrtnúť a rozobrať prvky športového turizmu. V štruktúre športového turizmu sú dve hlavné postavy: organizátor – animátor a účastník – turista, ktorí počas cesty, často v neobvyklom zemepisnom prostredí prežívajú športovú činnosť aktívne alebo pasívne. Pri analýze prvkov športového turizmu sme dospeli k záveru, že doterajšie údaje športovej vedy už poskytujú užitočné informácie pre turizmus, ale prieskum, ktorý by skúmal činnosť športového turistu v odlišnom prostredí inými motiváciami, doteraz ešte chýba a preto je očakávané a žiadané vypracovanie výskumného plánu za pomoci športových vedcov čím skôr (Bánhidí et al. 2006).

Sme presvedčení, že lepším spoznávaním tohto turistického produktu položíme základy pre ďalší rozvoj turistických stratégií, ktoré sa vo veľkej miere opierajú o prírodné krásy, tradície, zdravie obyvateľstva v záujme rozvoja zaostalejších oblastí. Rozvoj športovej turistiky na Slovensku má podporu jednak vo výborných zemepisných danostiach, tradíciách (Banská Štiavnica - prvý turistický spolok), výchove (súčasť učebných osnov - TV), zatiaľ nedostatok infraštruktúry, slabá propagácia – prezentácia.

LITERATÚRA

Bánhidí M.- Farkas J. (2002): A sportföldrajz alapjai. In Tóth J. ed. Általános társadalomföldrajz II. Dialóg Campus Kiadó Pécs pp. 248-267

- Bánhidi M. ed. (2003): A vízi és vizekmenti turizmus alapjai. Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolai Kar jegyzet
- Bánhidi M.-Dobay B.-G. Starhon K.- Edvy L. (2006): Kutatási programok a földrajzi környezet és sport összefüggéseinek megismeréséhez. Napjaink környezeti problémái - globálístól lokálisig Pannon Egyetem, Georgikon Kar, Keszthely
- Brämer R. (2002): Megatrend Wandern - Problem oder Chance? Sport und Tourismus Dokumentation des 10. Symposiums zur nachhaltigen Entwicklung des Sports vom 28.-29. November in Bodenheim/Rhein
- Dreyer A. (2002): Sport und Tourismus. Wirtschaftliche, soziologische und gesundheitliche Aspekte des Sport-Tourismus. Universitätsverlag, Wiesbaden
- Hamilton N. – Bánhidi M. (2004): Multi-dimensional Mapping for Popular Sports. II. International Conference for Physical Educators (ICPE 2004) 7-10 July p. 75 Hall C.M., Page (1999): The Geography of Tourism and Recreation. Routledge London, New York
- Higham, J. E. S., Kearsley, G.W. and Kliskey, A.D. (2006): Multiple wilderness recreation management: Sustaining wilderness values - maximising wilderness experiences. Electronic publication. University of Otago
- Kosiewicz J. (2006): Tourism from Social Perspective. In Kosiewicz ed. Environmental differentiations of tourism. Legionowo, Wydawnictwo i Księgarnie, Warszawa 7-8
- Kurtzman J., Zauchar J. (1997): A wave in time: The sports tourism phenomena. Journal of Sport Tourism Volume 4: 5-20
- Kurtzman J., Zauhar J. (2005): Sports tourism consumer motivation. Journal of Sport & Tourism Volume 10: 21-31
- Lang Research Group (2004): Interest of Professional Sports. As a spectator. Ministry of Tourism <http://www.tourism.gov.on.ca/english/tourdiv/tams/sportppt/sld001.htm>
- Neirotti L. D., Bosetti H. A., Teed K. C. (2001): Motivation to attend the 1996 Summer Olympic Games Journal of Travel Research; Boulder; Feb
<http://www.timesonline.co.uk/article/0,,2-1957515,00.html>
- Röthig P. ed. (1992): Sportwissenschaftliches Lexikon. Hofmann, Schorndorf
- Simpson A. (2005): The London Olympic Games 2012. Tourism Marketing Intelligence. Washington, DC 18th Nov, <http://www.comlinks.com/tourism/ti051118.htm>
- South African Government Information (2007): Sports Tourism Project <http://www.info.gov.za/aboutsa/sport.htm>
- Trapasso, L. Michael and Jeffery D. Cooper (1990) Record Performance at the Boston Marathon: Biometeorological Conditions. International Journal of Biometeorology 33(4): 233-237.
- USDA (2003): National Forest Visitor Use Monitoring Program. National Project Results January 2000 through September 2003 <http://www.fs.fed.us>
- Zhang S., Meng G., Wang Y., Li J. (1991) Study of the relationships between weather conditions and the marathon race, and of meteorotropic effects on distance runners. Springer Berlin/ Heidelberg [International Journal of Biometeorology](http://www.springerlink.com) 63-68

Lektoroval: RNDr. Miroslav Janu, Ph.D.

Kontakty:

Dobay Beáta,

Univerzita J.Selyeho , Komárno, Slovensko, E-mail: dobay.beata@selyeuni.sk

Bánhidi Miklós,

Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr –Mad'arsko

E-mail: mbanhidi@yahoo.com